

РЕЦЕНЗИЈА

НА РАКОПИСОТ ЗА УЧЕБНИК „ФОКАЛОЗИ“ ОД ПРОФ. Д-Р НАТАША ЛОНГУРОВА, ПРОФ. Д-Р ИВОНА КОВАЧЕВСКА И АСИС. Д-Р ОЛИВЕРА ТЕРЗИЕВА-ПЕТРОВСКА, ФАКУЛТЕТ ЗА МЕДИЦИНСКИ НАУКИ, УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ ВО ШТИП

Врз основа на одредбите од Статутот и Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, како и Одлуката бр.2002- 34/34 од 295. редовна седница на Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки, одржана на 23.1.2023 година, избрана е Рецензентска комисија во состав:

- д-р Вера Стојановска, вонреден професор, Стоматолошки факултет, Европски универзитет, Скопје;
- д-р Катерина Златановска, вонреден професор, Факултет за медицински науки, Дентална медицина, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип

за изготвување на извештај, рецензија, на приложениот ракопис за учебник „Фокалози“ од проф. д-р Наташа Лонгурова – вонреден професор, проф. д-р Ивона Ковачевска – редовен професор и м-р д-р Оливера Терзиева-Петровска - асистент, наменет за студентите на прв циклус студии на студиската програма Дентална медицина на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип.

По прегледот на ракописот, Комисијата до Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Општи податоци за ракописот: Учебникот „Фокалози“ ги содржи теоретските наставни содржини кои се реализираат по предметот Фокалози, во десетти семестар, со фонд на часови 2+1+1 и 2 кредити на Студиската програма Дентална медицина 2013/2014 г. Во него концизно се класифицирани и опфатени наставните содржини предвидени со студиската програма за теоретска настава што се реализира на предавањата по Фокалози. Овие предметни теоретски содржини се категоризирани во поглавја кои соодветствуваат со предвидените програмски единици.

Податоци за обемот на ракописот: Приложениот ракопис за учебник „Фокалози“ содржи 130 страници, 73 фотографии, конципирани во посебни теоретски наставни единици, кои потполно кореспондираат со наставните содржини по предметот Фокалози, со фонд на часови 2+1+1, во релација со одредбите од Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип.

Податоци за постоење на сличен или ист наслов: Ракописот за учебник „Фокалози“, во моментот, во Република Северна Македонија претставува единствен од овој вид и истиот е наменет за студентите од студиската програма Дентална медицина.

Краток опис на содржината: Во *првата наставна единица* која има воведен карактер авторите ги елаборираат терминологијата на предметот и даваат насока со што се претставува предметот Фокалози. Исто така, тие ги набројуваат задачите и деловите кои ги проучува предметот, како и тоа од кога потекнуваат првите документи за фокална инфекција.

Втората наставна единица ги опфаќа историјатот на фокалната инфекција, првите извештаи за фокус како причинител за одредени заболувања кои потекнуваат од времето на Хипократ; потоа низ годините секој научник давал свој став и придонес во објаснувањето на фокалната инфекција и доаѓањето на период во кој се појавуваат неколку теории за развој на фокалните инфекции.

Во *третата наставна единица* се дава акцент на терминот фокал супстанции или уште наречени жаришни супстанции, којшто ги опфаќа етиолошките фактори кои доведуваат до

влошување на општото системско здравје или влошување на веќе постоечкото системско заболување. Исто така, ја објаснуваат класификацијата на оралните фокуси во две основни групи: отворени и затворени. Отворените орални фокални жаришта остваруваат комуникација со оралната средина, додека затворените ја немаат таа карактеристика, односно истите немаат комуникација со оралната средина.

Четвртата наставна единица ги обработува трите механизми или патишта кои ги поврзуваат оралните инфекции со секундарните ефекти врз системското, општо здравје - метастатско ширење, метастатска повреда и метастатско воспаление.

Понатаму, во *петтата наставна единица*, следува делот за дијагностичките методи кои најпрво започнуваат со анамнеза, клинички прегледи, современи методи, рендген наод и клинички тестови. На многу едноставен и елоквентен начин се презентирани компјутерската томографија, магнетната резонанца и Cone-beam computed tomography systems (CBCT) која е варијација на традиционалната компјутерска томографија, која иако во однос на класичната компјутерска томографија CBCT дава помало озрачување, тоа е сепак поголемо од конвенционалното снимање. Ова особено треба да се има предвид кај млади пациенти, бидејќи се посензитивни на радијација.

Всушност, во ова поглавје се нотираат објаснувања и препораки на авторите за предноста на Cone Beam CT снимките во однос на класичните Rtg снимки. Исто така, опфатени се и лабораториските испитувања, односно крвната слика и нејзините промени во однос на фазата на фокалозата. Од голема помош се фотографиите со кои обилуваат и поглавјата во овој дел од учебникот, каде што на многу разбирлив начин се објаснуваат специфичните и неспецифични тестови за дијагноза на фокалната инфекција.

Шестата наставна единица ја обработува клиничката слика на фокалните инфекции условена од жариштето и консекутивното заболување. Кај овие инфекции нема типичен продромален стадиум како останатите инфективни заболувања. Продромалниот стадиум кај фокалозите може да варира и по должина и по клиничка слика. И кај фокалните инфекции има продромален стадиум и манифестен клинички стадиум.

Успешниот третман на орофацијалните инфекции кои се суспектни за фокус е предмет на изучување во *седмата наставна единица* и авторите објаснуваат дека претставува комплексен проблем и наметнува тимска работа на ендодонтот, пародонтологот и оралниот хирург. Тука се објаснети и терапевтските методи за згрижување на оралните фокални инфекции, како и превенцијата која може да е примарна, секундарна и терциерна.

Осмата наставна единица ја презентира алопеција ареата што претставува жаришно испаѓање на косата. Авторите објаснуваат дека постојат хипотези за големата улога на фокалните инфекции, стресот и ендокрините нарушувања, додека во последно време се поврзува со автоимуна етиологија со лимфоцитарен инфилтрат, како и корелација на алопеција ареата со други автоимуни заболувања.

Авторите во *деветтата наставна единица* даваат осврт на кардиоваскуларните заболувања како што се атеросклерозата и миокардниот инфаркт се јавуваат како резултат на комплексен сет на генетски фактори и фактори на животната средина. Исто така, објаснуваат за постапките за пациенти со *angina pectoris* или прележан миокарден инфаркт, при посета во стоматолошка ординација.

Во *десеттата наставна единица* станува збор за бременоста како период од животот на жената кој се карактеризира со хормонални промени кои го зголемуваат ризикот за развој на орални промени како гингивитис (воспаление на гингивата) и пародонтопатија. Освен болестите кои може да се јават авторите даваат осврт и на скринингот и превенцијата, како и рутинските дентални прегледи кои е идеално да се закажуваат по вториот триместар кога органогенезата е комплетна, а ургентни процедури можат да се извршат во која било гестациска доба.

Единаесеттата наставна единица го презентира мозочниот удар како цереброваскуларна болест која настанува како резултат на стеснување на крвните садови, при што низ тесните крвни садови не може да помине доволно количество на крв и кислород до мозочното ткиво. Авторите објаснуваат дека мозочниот удар и болестите на непцата имаат многу заедничко, повеќе отколку што повеќето луѓе мислат. Мозочен удар може да се случи на која било возраст, но ризикот за мозочен удар се зголемува со возраста, а зависи и од полот и етничката припадност.

Во *дванаесеттата наставна единица* на јасен и елоквентен разбирлив начин се елаборирани респираторните заболувања и оралните инфекции. Авторите детално објаснуваат дека најчеста причина за бактериска пневмонија е аспирација на орофарингеалната флора во долниот респираторен тракт, неможноста на одбранбените механизми на домаќинот да ги елиминираат истите, нивно размножување и последователно уништување на ткивата. Најчесто патогените микроорганизми потекнуваат од оралната или фарингеалната празнина.

Тринаесеттата наставна единица ги презентира оралните инфекции и дијабетот, поврзаноста на пародонталната болест и сериозноста на дијабетот, негативното влијание на бактериските токсини врз изразеноста на дијабетот, како и негативниот ефект на истиот врз ткивата. Авторите објаснуваат дека е утврдено дека веројатноста да развијат пародонтопатија кај дијабетичарите е поизразена во однос на оние кои не се дијабетичари.

Во *четиринаесеттата наставна единица* се елаборирани неурогените инфекции и менингитисот. Авторите објаснуваат дека причините за овие инфекции се вирусни, бактериски, габични и паразитски, протозои и helminths.

Овие инфекции резултираат во ЦНС болести кои главно се карактеризираат со менингитис, фокални невролошки нарушувања и кома. ЦНС опортунистичките инфекции поврзани со ХИВ сега се вообичаени и се водечка причина за смрт кај возрасните во многу земји.

Петнаесеттата наставна единица ја презентира поврзаноста на инфективниот ендокардит и денталните процедури. Овде авторите наведуваат дека меѓу широката разновидност на бактерии, водечка причина за ендокардитис е viridans streptococcus, особено како причина за субакутната форма на оваа болест. Viridans streptococci го сочинуваат најголемиот дел во групата на стрептококи и тие се најдоминантни коменсали во усната шуплина.

Во последната *шеснаесетта наставна единица* авторите даваат акцент на индикациите за антибиотска профилакса и наведуваат дека покрај инвазивните стоматолошки процедури кај високоризични пациенти, сите стоматолошки процедури не бараат потреба од антибиотска профилакса. Препораките за пропишување антибиотици се од суштинско значење за да се спречи препишување на антибиотик. Препишувањето на антибиотици треба да се смета како додаток на стоматолошки третман.

Литературните, библиографски податоци се презентирани во *седумнаесеттата наставна единица*, во која на правилен и концизен начин се наведени користените библиографски референци.

Присуството на големиот број слики, како и едноставниот стил на презентација на целата материја, овозможуваат на лесен, разбирлив и концизен начин да се совладаат и научат основните базични теоретски елементи по предметот Фокалози.

ЗАКЛУЧОК

Предложениот ракопис за учебник „*Фокалози*“ на систематичен, едноставен и пристапен начин ги елаборира теоретските наставни единици кои на студентите по дентална медицина ќе им овозможи лесно, концизно и едноставно совладување на теоретските и делумно практичните содржини по предметот Фокалози. Овој ракопис ќе даде голем придонес во текот на едукацијата и ќе обезбеди студентите по дентална медицина да се здобијат со базични елементарни познавања за фокусите како причинители на консекутивни заболувања.

Согласно со нашиот презентираниот извештај, со задоволство му препорачуваме на Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип да го прифати позитивно рецензираниот ракопис за учебник со наслов „*Фокалози*“ од вонреден професор д-р Наташа Лонгурова, редовен професор д-р Ивона Ковачевска и асистент д-р Оливера Терзиева-Петровска како учебник.

РЕЦЕНЗЕНТИ

Д-р Вера Стојановска, вонреден професор, с.р.

Д-р Катерина Златановска вонреден професор, с.р.